

Микола Стопчак

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДИРЕКТОРІЇ УНР В УКРАЇНСЬКІЙ ЗАРУБІЖНІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ

У статті проаналізовано історіографічний доробок українських зарубіжних істориків з питань зовнішньополітичної діяльності Директорії УНР, охарактеризовано їх досягнення у висвітленні досліджуваної теми, з'ясовано чинники, які завадили зарубіжним фахівцям об'єктивно відобразити багатогранну боротьбу Директорії за міжнародне визнання молодої Української держави.

Ключові слова: Українська Народна Республіка, Директорія УНР, політика держав Антанти, зовнішня політика, українська зарубіжна історіографія.

Після приходу до влади Директорія, намагаючись здобути міжнародну підтримку в боротьбі за українську державність, спрямувала свою зовнішньополітичну діяльність на вирішення трьох взаємопов'язаних завдань: здобуття визнання України світовим товариством; пошук союзників та налагодження з ними дієвої співпраці.

Всебічне осмислення досвіду національного державотворення в 1917–1920 рр., з'ясування гірких уроків і причин помилок державного будівництва неможливе без глибокого аналізу міжнародних відносин у цю добу, в т.ч. й за часів Директорії УНР. М. Держалюк зазначає, що “міжнародні відносини мали доленосне значення для молодої Української держави у 1917–1922 рр. Вони становили 90 % усіх чинників, що впливали на майбутнє України” [11, с. 22].

Незважаючи на об'єктивні труднощі, а також помилки, яких припустилась Директорія в здійсненні свого зовнішньополітичного курсу, діяльність її дипломатичних місій за кордоном суттєво сприяла процесам державотворення в Україні, зміцненню її міжнародних зв'язків, піднесенню престижу УНР в очах європейської й світової спільноти. Саме цим обумовлений великий інтерес до вивчення різноманітних аспектів зовнішньополітичної діяльності Директорії як зарубіжних, так і вітчизняних істориків.

Дослідження цих питань триває вже декілька десятиліть, особливо активізувавшись зі встановленням незалежності України. Створено багато узагальнюючих і монографічних праць, статей, захищено низку кандидатських і докторських дисертацій. Усе це зумовлює необхідність історіографічного осмислення всієї сукупності праць із цієї проблематики, особливо публікацій українських зарубіжних авторів, тим паче, що й до цього часу серед сучасних вітчизняних та зарубіжних фахівців ще остаточно не подолані розходження в оцінках підсумків зовнішньополітичної діяльності Директорії. До того ж, існують намагання частини вітчизняних істориків некритично запозичувати й використовувати оцінки й висновки українських зарубіжних авторів щодо зовнішньополітичної діяльності Директорії.

У сучасній вітчизняній науці відсутні праці, які б комплексно аналізували науковий доробок українських зарубіжних істориків, присвячений зовнішньополітичній діяльності Директорії УНР. Зазвичай, вітчизняні фахівці обмежуються у своїх монографіях, статтях, дисертаціях короткими історіографічними сюжетами, у яких переважно констатують вузькість джерельної основи, суб'єктивізм українських зарубіжних авторів, пов'язаний з їхніми партійними уподобаннями, при висвітленні досліджуваної проблеми [11; 28; 32; 42; 51; 52].

Історіографічний аналіз праць українських зарубіжних істориків, присвячених міжнародній діяльності Директорії, набув рис фрагментарності і незавершеності. Недостатнє вивчення теми в сучасній вітчизняній історіографії й зумовило її вибір, як об'єкту наукового аналізу.

Автор поставив за мету комплексно проаналізувати праці українських зарубіжних істориків з проблеми зовнішньополітичної діяльності Директорії і на цій основі з'ясувати основні тенденції і складові концепції української зарубіжної історіографії із зазначеної теми.

Варто зауважити, що першоосною для подальших наукових досліджень зовнішньополітичної та дипломатичної діяльності Директорії УНР стали публікації безпосередніх учасників національно-визвольних змагань, які були організаторами зовнішньополітичної служби та її діяльності у 1918–1920 рр., керівниками українських дипломатичних представництв та місій за кордоном. Вони містять різноманітний фактичний матеріал, що подається на тлі бурхливих подій тієї історичної епохи. До таких досліджень варто віднести праці С. Петлюри, В. Винниченка, О. Шульгина, Д. Дорошенка, М. Галагана, Є. Онацького, С. Шелухіна та ін. Більшість цих праць, написаних у 1920–1940-х рр., відображають партійно-політичні упередження авторів і містять полемічні випадки на адресу своїх політичних опонентів. Зокрема, у праці В. Винниченка “Відродження нації” відображено протиріччя, що існували в керівництві Директорії щодо зовнішньої політики. Автор гостро критикує державний провід УНР і його політику після своєї відставки, перекладаючи на нього всю відповідальність за поразку національно-визвольних змагань. Водночас, В. Винниченко розглядає процес організації окремих дипломатичних інституцій, розкриває проблему партійно-політичного впливу на добір їх кадрового складу. Автор скептично оцінює як внутрішню, так і зовнішню політику УНР у 1919–1920 рр., вбачаючи прорахунки у відході керівництва УНР на чолі з С. Петлюрою на угоду Антанті від т.зв. соціалістичних принципів [6, с. 416]. У свою чергу, в праці П. Христюка характеристика зовнішньополітичного курсу Директорії подається крізь призму ідеологічних міркувань автора – активного діяча Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР), який намагається перекласти відповідальність за хиби зовнішньополітичного курсу УНР на соціал-демократичний уряд республіки і його представників в урядових структурах. Зокрема, П. Христюк різко висловлюється проти політики нейтралітету, проголошеної Директорією у зовнішньополітичній сфері [40, с. 20]. На його думку, значна провина за невдалий внутрішньо- і зовнішньополітичний курс Директорії на початковій стадії її діяльності лежить на її першому голові В. Винниченку, який, за виразом автора, “не бажаючи виходити зі складу партії, скористався нагодою, щоб вискочити з тієї каші, яку заварив своєю безладною політикою і розхльобувати яку не мав найменшої охоти” [40, с. 94–96].

Багато в чому поділяє позицію П. Христюка й інший активний діяч УПСР, один з її засновників – М. Шаповал. Поведінку Москви щодо пропозиції Директорії від 9 січня 1919 р. провести мирні переговори М. Шаповал називає “крутіством”, за яким ховалося її небажання визнати незалежність УНР. Проте, відсутність суттєвих результатів переговорного процесу, фактичний його зрив, на думку дослідника, пов'язаний не стільки з неконструктивною позицією більшовицького керівництва Росії, скільки з відсутністю єдності всередині українського руху щодо стратегічних зовнішньополітичних орієнтирів. Адже частина українського політикуму виступала за досягнення угоди з Москвою. Інша ж – “взагалі була проти всякого порозуміння з Москвою, а навпаки, за порозуміння з Антантою” [43, с. 133].

На думку М. Шаповала, керівництву УНР у своїх визвольних прагненнях взагалі не варто було особливо розраховувати на зовнішню допомогу, а лише на власні сили [44, с. 48–49].

Незважаючи на партійні уподобання, в працях перших істориків Української революції вміщено чимало цінного фактичного й документального матеріалу, що дає змогу всебічно проаналізувати діяльність українських державних інституцій з формування зовнішньої політики і, що особливо важливо, з'ясувати, до якої міри міжпартійна ворожнеча впливала на ефективність проведення зовнішньої політики Директорії УНР. Цінними в цьому плані є публікації І. Мазепи, який був головою уряду УНР з вересня 1919 р. до травня 1920 р. Так, автор у праці “Україна в огні й бурі революції” намагається проаналізувати не лише власні прорахунки щодо формування зовнішньополітичної орієнтації країни, а й державного апарату в цілому. Дослідник, зокрема, досить детально висвітлює складний переговорний процес Директорії з представниками Антанти в січні–лютому 1919 р. Описуючи переговори уповноважених представників Директорії з французьким командуванням на

станції Бірзула 6 лютого 1919 р. (в праці І. Мазепи помилково вказана дата 6 березня – М. С.), І. Мазепа зазначає, що продемонстроване представниками Антанти на переговорах ставлення до Директорії та до справи самостійності України було неприйнятним для української сторони, і вона не підписала договору з альянтами, хоч і мала для цього широкі повноваження [22, с. 95]. Однак, зауважує дослідник, в умовах, коли переговори української місії в Москві на чолі з С. Мазуренком завершилися безрезультатно, Директорія УНР вирішила продовжити переговорний процес з Антантою. Проте, надії на досягнення порозуміння з Антантою не справдилися. “Французьке командування, як потім з’ясувалося, не мало ніяких конкретних директив з Парижу, – підкреслює автор, – а крім того, весь час стояло за відновлення “єдиної, неділимої Росії” 22, с. 101]. І. Мазепа вважає, що Директорія й уряд надто захопились “сліпими і безкритичними” сподіваннями на поміч Антанти, і не в останню чергу завдяки С. Остапенку, який дивився на цю “справу дуже оптимістично”. “Але рожеві прогнози Остапенка були передчасні” 22, с. 102, 103], – констатує дослідник.

У зазначеній праці І. Мазепи значна увага також приділяється діяльності українських дипломатичних інституцій за кордоном. Він намагається об’єктивно розібратись у причинах відсутності значних зрушень у справі визнання незалежності України міжнародним співтовариством. Констатує несприятливу міжнародну ситуацію для української справи в 1919 р.: “Фактично цілий світ був проти нас” 22, с. 274], І. Мазепа водночас звертає увагу й на ті прорахунки, яких припустилась українська дипломатія за кордоном, в першу чергу, паризька делегація УНР, щодо захисту української державності. З цією метою він наводить у своїй праці повний текст документа під назвою “Причини невдачі Української Місії в Парижі”, привезеного з Парижа французом-українофілом Шарлем Дюбреєм. Цей документ, на думку І. Мазепи, досить об’єктивно висвітлює зазначені прорахунки. Проаналізувавши основні з них – невдало сформований склад місії, повна незгода між членами місії, слабку підтримку іміджу уряду УНР як такого, що здатний керувати країною, відсутність порозуміння з прихильниками України в Парижі, слабка дипломатична підготовка керівника делегації Г. Сидоренка [22, с. 284–285],

І. Мазепа зазначив, що цей документ справив на нього “невимовно тяжке вражіння”. “Справді, – пише автор, – паризька делегація, до якої були приділені наші найкращі дипломатичні сили, для якої уряд не жалів ніяких коштів, так скандально скрахувала... Це був тяжкий удар для нашої справи”. Разом з тим, дослідник бачить й об’єктивні чинники, що не дозволяли виправити ситуацію з діяльністю українських дипломатичних місій за кордоном. Він зазначає, що багато з тих українських діячів, які володіли мовами і знали закордонні звичаї, ще під час евакуації Директорії з Києва виїхали за кордон. Україна сама “гинула від безлюддя” і тому не було можливості дати жодної відповідальної людини за кордон “для підсилення нашої дипломатичної акції” 22, с. 286].

Значний творчий доробок, присвячений дипломатичній діяльності українських урядів, залишив відомий український дипломат О. Шульгин. У його монографіях і статтях 45–47; 49] розкривається процес формування зовнішньої політики УНР, з’ясовуються напрями тієї чи іншої зовнішньополітичної орієнтації, їх причини, аналізуються наслідки цього процесу. Зокрема, торкаючись основних засад дипломатичної стратегії доби Директорії, коли її очолив С. Петлюра, автор вважає закономірною орієнтацію Головного отамана у боротьбі за збереження Української державності саме на Антанту. Адже С. Петлюра ніколи не симпатизував більшовицькій Росії, а Антанта, проголошуючи себе захисницею демократичних засад державотворення, ставила за мету боротьбу з більшовиками 49, с. 173].

Особливе місце у дослідженні проблеми займають праці Д. Дорошенка – відомого українського державного діяча, історика. Завдяки використанню автором широкого кола архівних джерел, матеріалів періодичної преси і спогадів учасників національно-визвольних змагань, його праці є неоціненним джерелом до вивчення процесу становлення зовнішньої політики УНР. Д. Дорошенку вдалося з властивою йому виваженістю і об’єктивністю дослідника проаналізувати міжнародне становище України та позиції Заходу щодо неї, ситуацію в проводі УНР щодо зовнішньополітичного курсу; міждержавні стосунки України із західним світом; показати процес формування дипломатичних і торговельно-економічних зв’язків, діяльність військово-санітарних місій УНР; охарактеризувати міжнародно-правові акти України та рівень фахівців у зовнішньополітичних і дипломатичних установах і взагалі узагальнити сукупність як позитивного досвіду, так і прорахунки та помилки в зовнішній політиці Директорії 14–15].

Досить детально останній аспект висвітлений Д. Дорошенком у його праці “Мої спомини про недавнє-минуле”. Автор вважає закономірною невдачу нашої делегації в Парижі у її спробах добитись визнання незалежної УНР. Попри антиукраїнську позиції головних фігурантів Паризької мирної конференції, автор звертає увагу й на значні прорахунки українського керівництва у внутрішній політиці, захисті завоювань Української революції. “Справді, – пише Д. Дорошенко, – трудно було сподіватися, щоб українці, навіть якби їх делегація складалась з самих Талейранів,

чогось досягли своєю дипломатією, коли вони не спромоглись відстояти свою самостійність з зброєю в руках!" 15, с. 459].

Автор звертає увагу на помилки Директорії та її урядів при підборі кадрів для дипломатичної роботи, оскільки далеко не всі з них з гідністю виконували свої обов'язки [15, с. 406, 460–461].

Упродовж 1920–1930 рр. видана низка спогадів українських дипломатів доби визвольних змагань – В. Кедровського 18], Ф. Матушевського 24], О. Лотоцького 21], М. Лозинського 20], А. Марголіна 23], Л. Цегельського 41], М. Тишкевича 34] та інших авторів. Їх надзвичайна цінність для дослідників зовнішньої політики Директорії беззаперечна, оскільки усі вони відзначаються детальним аналізом міжнародної ситуації, міждержавних взаємин після закінчення Першої світової війни, ставлення провідних країн світу до розв'язання проблем незалежності України тощо. Поряд з цим, українські дипломати характеризують перспективи зовнішньополітичних кроків Директорії на різних етапах її існування, її взаємини з Антантою. Зокрема, український посол УНР у Великобританії А. Марголін основну причину відсутності реальних зрушень щодо визнання Антантою незалежності УНР, вбачав у загальній спрямованості зовнішньополітичної стратегії країн-переможниць у Першій світовій війні – виключити можливість початку нової світової війни в Європі. Аналізуючи підсумки своїх зустрічей з провідними політичними діячами Франції, Великобританії, США, український дипломат наголошував на тому, що їх зовнішня політика була повністю зорієнтована на підтримку білогвардійських сил у Росії, і тому для них ідея існування самостійної української держави була абсолютно неприйнятною [23, с. 151–152, 154–155, 161].

Серед видань, що вийшли наприкінці довоєнного періоду, на серйозну увагу заслуговує альманах видавництва "Червона Калина", присвячений зовнішньополітичній і дипломатичній діяльності урядів УНР і Західноукраїнської народної республіки (ЗУНР). Він був виданий у Львові в 1938 р. під назвою "Україна на дипломатичному фронті". Серед його авторів – відомі українські вчені та колишні працівники українських дипломатичних репрезентацій: Д. Антончук 1], І. Борщак 2], Б. Галайчук 7], М. Данько [10], Д. Левицький 19], М. Рудницький 29] та інші. Спектр проблем, яких вони стосуються, охоплює майже усі сфери зовнішньої політики періоду національно-визвольних змагань. Зокрема, у статтях І. Борщака та М. Рудницького розкривається процес формування делегацій УНР та ЗУНР на Паризьку конференцію, їх склад та професійний рівень, умови, в яких відбувалася їхня діяльність, а також принципи розходження між обома делегаціями щодо розв'язання проблеми Східної Галичини. Так, М. Рудницький, характеризуючи атмосферу, в якій доводилося працювати українським дипломатам, наголошував на тому, що "тільки дуже нечисленні європейські політики чи вчені знали ближче українську справу і ставились до неї з симпатією, офіційний політичний курс європейської дипломатії був до неї ворожий" [29, с. 122].

У повоєнний час статті та спогади, присвячені дипломатичній службі УНР, видають як українські дипломатичні представники за кордоном, так і науковці, які продовжують поглиблено вивчати цю проблему: Є. Лукасевич 12], А. Жук 16], М. Славинський 31], О. Шульгин 48] та ін. Слід також виділити праці та мемуари відомого українського громадсько-політичного діяча й журналіста Є. Онацького, який упродовж 1919–1922 рр. працював на різних посадах у надзвичайній українській дипломатичній місії в Італії. У них Є. Онацький розкриває основний перебіг подій навколо створення дипломатичних репрезентацій в Італії, а також показує основні напрями їх діяльності, найважливішим з яких було формування позитивної громадської і суспільно-політичної думки італійського суспільства про УНР [27, с. 34]. При цьому автор не обходить увагою і тих труднощів, які заважали діяльності місії в цьому напрямі. Серед них – неготовність італійських політичних кіл визнати УНР як самостійну державу раніше країн Антанти 27, с. 36–37], а також агресивна антиукраїнська кампанія російського посольства в Італії [26, с. 40].

Серед інших статей та монографій, авторами яких були колишні діячі дипломатичної служби УНР доби Директорії, важливе місце посідають публікації І. Токаржевського-Карашевича [35–36]. У працях українського дипломата зроблено спробу охарактеризувати діяльність українського посольства в Константинополі, а також проаналізувати суспільно-політичну ситуацію в країні, з якою УНР намагалась налагодити взаємовигідні контакти .

Варто зазначити, що низка вчених українського зарубіжжя вивчали проблему формування закордонної політики УНР доби Директорії в загальному контексті дослідження історії національно-визвольних змагань українського народу 1917–1921 рр. Передусім, варто зупинитись на ґрунтовній праці М. Стахіва "Україна в добі Директорії УНР". У якій автор, використавши значну кількість матеріалів зарубіжних архівів, подає етапи складного й подекуди суперечливого процесу формування зовнішньої політики УНР, аналізує найголовніші міжнародні дипломатичні зустрічі та переговори, у яких брали участь делегації України, наводить списки голів та представників дипломатичних представництв УНР і ЗУНР, характеризує перебіг переговорного процесу УНР з представниками Антанти, а також з радянською Росією та Польщею.

Дослідник публікує низку документів, що ілюструють діяльність українських делегацій, при цьому підкреслює, що шанси на міжнародне визнання незалежності УНР значно знижувались не лише через об'єктивні труднощі, а й через прагнення урядів Директорії балансувати між сильними супротивниками – Антантою та Росією. Автор вважає шкідливими для справи визнання УНР європейською спільнотою переговори делегації С. Мазуренка в Москві з урядовими колами РСФРР. Детально висвітлюючи переговорний процес із представниками більшовицької Росії [33, с. 159–185], він зазначає, що ці контакти дозволяли радянським дипломатам піднімати питання про легальність московського режиму та маріонеткового харківського уряду, й тим самим ускладнювали можливість набуття союзників у Європі та світі, здатних підтримати українські намагання здобути незалежність [33, с. 188–189]. На жаль, М. Стахів довів виклад матеріалу лише до листопада 1919 р., тому дипломатичні відносини УНР на завершальному етапі доби Директорії залишились поза увагою автора.

Важливими для розуміння складних і суперечливих процесів, що мали місце в зовнішньополітичній діяльності Директорії, є також праці Д. Донцова, А. Крезуба, І. Нагаєвського, П. Мірчука, І. Лисяка-Рудницького. Зокрема, Д. Донцов у праці “Підстави нашої політики”, виходячи з того, що основним ворогом Української державності є Росія, наголошував на необхідності для успіху цієї боротьби “опертися на ті європейські держави, які в даний момент виступають проти російського імперіалізму..., опертися на Європу взагалі... Лучність з такою Європою, при всяких обставинах, – підкреслює автор, – категоричний імператив нашої зовнішньої політики” [13, с. 99].

Розмірковуючи над причинами поразки визвольних змагань українського народу 1917–1921 рр., Д. Донцов піддав критиці провідних діячів Директорії – соціал-демократів В. Винниченка і С. Петлюру, за політику “зигзагів” у зовнішній політиці: “переговорювали з більшовиками, і рівночасно з Антантою” [13, с. 172]. Така політика, підкреслював Д. Донцов, серйозно не сприймалась Антантою [13, с. 174].

Серед наукових розвідок, що містять правовий аналіз визнання міжнародного статусу України як суб'єкта міжнародного права та наслідки цього визнання, варто виділити статтю В. Трембіцького “Українська консульська служба. 1918– 1924 роки” [37] та монографію О. Юрченка “Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правному аспекті” [49]. Зокрема, В. Трембіцький не лише систематизував вивчення діяльності дипломатичних представництв за кордоном, але й згрупував їх за ступенем міжнародного визнання України й акредитації в складі дипломатичного корпусу в тій чи іншій країні. Дослідник підкреслив, що українські представництва “проробили велику національну роботу”. “Для української історії та майбутніх поколінь, – зазначається у праці, – факт існування Української держави (1917– 1920 роках) та існування в Києві чужих представництв, а в 25-х державах світу українських посольств, місій і консулятів, їх конкретна державна праця, є незаперечним доказом державності України у ХХ сторіччі” [37].

Починаючи з кінця 1960-х рр., з'являється низка досліджень, присвячених діяльності українських посольств за кордоном та життю і діяльності українських дипломатів. Це, зокрема, монографії А. Господина [8], І. Хоми [39], “Збірник на пошану Олександра Шульгина, 1869–1960” [17], а також статті Л. Винара [5], Л. Васильківського [3], І. Світа [30], опубліковані у часописах “Сучасність”, “Український історик” та інші.

Серед праць українських зарубіжних істориків, що вийшли друком у 80–90 рр. ХХ ст., глибоким аналізом стратегії країн Антанти щодо повоєнного устрою Європи, дипломатичної діяльності урядів УНР доби Директорії вирізняються праці І. Нагаєвського, Т. Гунчака, В. Вериги. Зокрема, І. Нагаєвський у праці “Історія Української держави двадцятого століття” ґрунтовно аналізує основні етапи взаємин Директорії УНР із країнами Згоди. Він зазначає, що в умовах агресії більшовиків проти УНР наприкінці 1918 – на початку 1919 р. для боротьби з ними найбільш розумним виходом для Директорії було б порозуміння з Антантою. Однак Директорія, на думку автора, вже з перших кроків почала робити помилки. 19 листопада 1918 р. нею надіслана нота країнам Згоди про нейтралітет УНР у зовнішній політиці [25, с. 258]. Ця нота Антанті, зазначає автор, “знецінила добрі наміри висадки її військ в Україні” [25, с. 265].

Не зовсім виваженими й продуманими вважає дослідник і зовнішньополітичні кроки Директорії щодо держав, які були її сусідами: вимагала виведення з української території румунських військ, втяглась у війну з Польщею, “звинуватила Совнарком у нападі на Україну, але не навела конкретних фактів” [25, с. 266]. Правда, з цією тезою автора важко погодитись повністю. Звісно, названі ноти ускладнювали міжнародне становище УНР, але з іншого боку, будь-яка держава, що вважає себе суверенною, не може змиритися з перебуванням на її території чужоземних військових формувань, без чітко з'ясованого їх статусу, тим паче в умовах, коли ці формування реалізують свої загарбницькі заміри. Інша справа, що суперечки в Директорії та її урядах щодо стратегічних засад розбудови Української держави негативно впливали на міжнародний імідж України. Надмірне захоплення соціалістичною фразеологією, “відсутність ясного політичного плану”, на що

справедливо звертає увагу І. Нагаєвський, призвело до того, що західний світ відніс УНР до країн “нарівні з більшовиками” [25, с. 266]. Цю ж думку обстоює й В. Верига у праці “Визвольні змагання в Україні 1914–1923” [4, с. 66].

Т. Гунчак у книзі “Українська революція: Документи 1919–1921” та інших працях наводить значний архівний матеріал, що дозволяє з’ясувати напрями роботи Міністерства закордонних справ доби Директорії, діяльність її дипломатичних місій за кордоном, зокрема у Франції й Італії, їхні досягнення й прорахунки 9, с. 38].

Отже, безумовно, доробок українських зарубіжних істориків із дослідження проблем зовнішньополітичної діяльності Директорії є досить вагомим. До наукового обігу введено значну кількість документів і матеріалів, здійснені спроби їх концептуального осмислення, з’ясування здобутків і втрат української дипломатії в її намаганнях здобути гідне місце УНР серед європейських народів. Були спростовані найбільш одіозні і неправдиві постулати радянської історіографії щодо зазначеної проблеми. Однак, відсутність можливостей працювати в архівах СРСР звужувала джерельну основу досліджень зарубіжних істориків, а партійна заангажованість у поглядах на ключові питання державотворення стала на заваді об’єктивному висвітленню питання про зовнішньополітичну концепцію Директорії й підсумки її реалізації. Лише наприкінці 80–90-их рр. ХХ ст. українські зарубіжні історики відходять від тез попередників, що, безумовно, сприяло підвищенню наукового рівня написаних ними праць.

Список використаних джерел

1. Антончук Д. Українсько-польські переговори про замирення в травні 1919 р. / Д. Антончук // Історичний календар–альманах “Червоної калини” на 1939 р. – Л., 1938. – Вип. 28: Україна на дипломатичному фронті. – С. 174–178.
2. Борщак І. Як була zorganizована Мирова конференція 1919 р. / І. Борщак // Історичний календар–альманах “Червоної калини” на 1939 рік. – Л., 1938. – Вип. 18: Україна на дипломатичному фронті. – С. 102–114.
3. Васильківський Л. Причинки до історії української дипломатії в 1917–1921 рр. / Л. Васильківський // Сучасність. – Мюнхен, 1970. – № 6. – С. 109–124; № 7/8. – С. 140–153; № 10. – С. 107–119; № 11. – С. 75–92.
4. Верига В. Визвольні змагання в Україні 1914–1923: у 2 т. Т.2. / В. Верига. – Л.: Вид-во Отців Василян “Місіонер”, 1998. – 502 с.
5. Винар Л. Євген Онацький – чесність з нацією 1894–1979 / Л. Винар // Український історик. – Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1980. – Ч. 1/4. – С. 153–174.
6. Винниченко В. Відродження нації: (історія укр. революції, марець 1917–груд. 1919): 3 ч. Ч.3 / В. Винниченко. – Репринт. відтвор. вид. 1920 р. – К.; Відень: Політвидав України, 1990. – 542 с.
7. Галайчук Б. Дипломатична історія / Б. Галайчук // Історичний календар–альманах “Червоної калини” на 1939 рік. – Л., 1938. – Вип. 18: Україна на дипломатичному фронті. – С. 178–183.
8. Господин А. Три визначні дипломати: граф М. Тишкевич, князь І. Токаржевський-Карашевич і барон М. Василько / А. Господин. – Вінніпег, 1989.
9. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: нариси політ. історії / Т. Гунчак. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
10. Данько М. Українська пресова служба у Відні // Історичний календар–альманах “Червоної Калини” на 1939 рік. – Л., 1938. – Вип. 18: Україна на дипломатичному фронті. – С. 39–43.
11. Держалюк М.С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917–1922 рр. / М.С. Держалюк. – К.: Оріяни, 1998. – 240 с.
12. Діяльність українського посольства у Швейцарії в навігленні д-ра медицини Євмена Лукаsevича // Сучасність – Мюнхен, 1970. – Ч. 10 (Жовт.). – С. 110–118.
13. Донцов Д. Підстави нашої політики / Д. Донцов. – Нью-Йорк: Орг. Оборони Чотирьох Свобод України, 1957. – 211 с.
14. Дорошенко Д. Дещо про закордонну політику Української Держави в 1918 р. / Д. Дорошенко // Хліборобська Україна: вид. укр. союзу хліборобів-державників. – Відень, 1920–1921. – 36. 2/4. – С. 49–64.
15. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє-минуле (1917–1920): в 4 ч. / Д. Дорошенко. – 2-ге вид. – Мюнхен: Укр. вид-во, 1969. – 543 с.
16. Жук А. Памяті Миколи Порша (1877–1944) / А. Жук // Сучасність. – 1962. – № 1. – С. 52–66.
17. Збірник на пошану Олександра Шульгина (1889–1960): зап. НТШ. – Париж; Мюнхен: [Б. в.], 1969. – 360 с.
18. Кедровський В. Рижське Андрусово: спомини про російсько-польські мирові переговори в 1920 р. / В. Кедровський. – Вінніпег, 1936.
19. Левицький Д. З дипломатичних споминів / Д. Левицький // Історичний календар–альманах “Червоної Калини” на 1939 рік. – Л., 1938. – Вип. 18: Україна на дипломатичному фронті. – С. 70–79.
20. Лозинський М. Галичани на Мировій конференції в Парижі / М. Лозинський. – Кам’янець-Подільський, 1919. – 22 с.
21. Лотоцький О.Г. В Царгороді / О.Г. Лотоцький; ред. Р. Смаль-Стоцький. – Варшава: Укр. наук. ін-т, 1939. – 179 с.
22. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції / І. Мазепа. – К.: Темпора, 2003. – 608 с.
23. Марголін А. Украина и политика Антанты: (зап. свєря и гражданина) / А. Марголин. – Берлин: Изд-во С. Ефрон, 1921. – 396 с.
24. Матушевський Ф. Із щоденника українського посла / Ф. Матушевський // З минулого. – Варшава, 1938. – Т. 1. – С. 138–157.
25. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К.: Укр. письм., 1993. – 414 с.
26. Онацький Є. Автобіографія / Є. Онацький // Укр. історик. – Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1980. – Ч. 1–4.
27. Онацький Є. Українська дипломатична місія в Італії за перших шість місяців своєї діяльності (січень–липень 1919р.) / Є. Онацький // Календар–альманах “Відродження” на 1956 рік. – Буенос-Айрес, 1956. – С. 29–52.
28. Попенко Я.В. Дипломатичні взаємини Української Народної Республіки з країнами Антанти за доби Директорії (1918–1921 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / Я.В. Попенко. – Запоріжжя, 2006. – 20 с.
29. Рудницький М. Париж 1919: переважне становище укр. делегації на Мирову Конференцію /

М. Рудницький // Историчний календар-альманах "Червоної Калини" на 1939 рік. – Л., 1938. – Вип. 18: Україна на дипломатичному фронті. – С. 119–128. 30. Світ І. Федір Павлович Матушевський (1869–1919) / І. Світ // Український історик. – 1978. – № 1/3. – С. 76–89. 31. Славінський М. Спомини / М. Славінський // Америка. – Філадельфія, – 1960. – Ч. 95–167. 32. Соловійова В. Українська дипломатія у країнах Центральної Європи 1917–1920 рр. / В. Соловійова. – Донецьк: Юго-Восток ЛТД, 2004. – 172 с. 33. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР: у 7 т. Т.3 / М. Стахів. – Торонто: Укр. наук.-видав. б-ка в Скрентоні, 1963. – 276 с. 34. Тишкевич М. Уривки із спогадів / М. Тишкевич // Літ.-наук. вісн. – 1928. – № 3, 5, 7/8, 9; 1929. – № 3, 9. 35. Токаржевський-Карашевич І. До джерел наших державних традицій: (уривки із недрук. тв. "Історія української дипломатії") / І. Токаржевський-Карашевич // Визвол. шлях. – Лондон, 1955. – № 4. 36. Токаржевський-Карашевич І. Царгородські спомини (1919–1921рр.) / І. Токаржевський-Карашевич // Визвольний шлях. – Лондон, 1952. – № 7 – С. 25–34. 37. Трембіцький В. Українська консульська служба. 1918–1924 рр. / В. Трембіцький // Літературна Україна. – 1990. – 9, 16 серп. 38. Українська революція: документи. 1919–1921 / Українська вільна академія наук у США; ред. Т. Гунчак. – Нью-Йорк, 1984. – Т.1. – 474 с.; Т.2. – 478 с. 39. Хома І. Апостольський Престіл і Україна, 1919–1922 / І. Хома. – Рим, 1987. 40. Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917–1920 рр. Т.4. / П. Христюк. – Прага, 1922. – 192 с. 41. Цегельський Л. Спогади / Л. Цегельський. – Філадельфія, 1937. 42. Шамраєва В.М. Міжнародні відносини УНР доби Директорії: автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.02 "всесвітня історія" / В.М. Шамраєва. – К., 2003. – 20 с. 43. Шаповал М. Велика революція і українська визвольна програма / М. Шаповал. – Прага: Вільна спілка, 1928. – 324 с. 44. Шаповал М. Шлях визволення: суспільно-політичні нариси / М. Шаповал. – Прага; Берлін: Нова Україна, 1923. – 70 с. 45. Шульгин О. Без території: ідеологія та чин Уряду УНР на чужині / О. Шульгин. – К.: Юніорм Інтер, 1998. – 352 с. 46. Шульгин О. Політика: (держ. буд-во України і міжнарод. справи): ст., док., промови / О. Шульгин. – К.: Друкар, 1918 – 108 с. 47. Шульгин О. Державність чи гайдамаччина?: зб. ст. та док. / О. Шульгин. – Париж: Меч, 1931. – 47 с. 48. Шульгин О. Початки діяльності міністерства закордонних справ України / О. Шульгин // Український самостійник. – Мюнхен, 1957. – № 4. – С. 29–32. 49. Шульгин О. Симон Петлюра та українська закордонна політика / О. Шульгин // Зб. пам'яті Симона Петлюри (1879–1926). – Прага, 1930. – С. 172–176. 50. Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правовому аспекті (з приводу десятиріччя смерті О. Юрченка) / О. Юрченко; біогр. нотатки про О. Юрченка Є. Гливінського. – Мюнхен: Укр. вільний ун-т, 1971. – 402 с. 51. Яблонський В.М. Директорія УНР: формування засад української державності в 1918–1920 рр: автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "історія України" / В.М. Яблонський. – К., 1998. – 20 с. 52. Яневський Д.Б. Політичні системи України 1917–1920 рр.: спроби творення і причини поразки: автореф. дис. ... докт. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України" / Д.Б. Яневський. – Чернівці, 2008. – 40 с.

Николай Стопчак

ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДИРЕКТОРИИ УНР В УКРАИНСКОЙ ЗАРУБЕЖНОЙ ИСТОРИОГРАФИИ

В статье проанализирована украинская зарубежная историография по проблеме внешнеполитической деятельности Директории УНР, охарактеризованы ее достижения в освещении исследуемой темы, определены факторы, которые не позволили зарубежным историкам объективно отобразить многогранную борьбу Директории за международное признание молодого украинского государства.

Ключевые слова: Украинская Народная Республика, Директорія УНР, политика стран Антанты, внешняя политика, украинская зарубежная историография.

Mykola Stopchak

FOREIGN ACTIVITIES DIRECTORY UPR IN UKRAINIAN FOREIGN HISTORIOGRAPHY

Publications on the subject of foreign-policy activities of the UPR Directory are analysed in the article; characterized are achievements of the ukrainian foreign historiography as to revealing the subject under consideration; factors that prevented ukrainian foreign historians from the objective representation of the multifaceted fight of the UPR Directory for the international recognition of the young Ukrainian state are clarified.

Key words: the Ukrainian People's Republic, the UPR Directory, the Entente countries policy, foreign policy, ukrainian foreign historiography.